

LIGETI DÁVID

TRIANON AZ EUCHARISZTIA BUDAPESTI VILÁGÜNNEPÉNEK FÉNYÉBEN 1938-BAN

„Mi, szegény magyarok nem magunk számára gyűjtöttünk fényes örömtüzeket. A mi tűzünk ebben a trianoni országban az isteni igazság mécsesként égő örök tüze.”¹

Nyolcvan éve, 1938. május 26. és 29. között Budapest adott otthont a 34. Nemzetközi Eucharisztikus Világkongresszusnak. Ez az esemény nem pusztán a hazai katolicizmus, hanem a Horthy-korszak egyik legfontosabb ünnepévé lépett elő. A rendszer 25 éves fennállása során egyetlen korábbi vagy későbbi esztendőben sem vetült olyan - nemzetközi - közérdeklődés hazánkra, mint ekkor. A Magyar Királyság 1938-ban ünnepelte Szent István király ország-felajánlásának 900. évfordulóját, vagyis a Regnum Marianum létrejöttét is. Ehhez kapcsolódott még a Szent Jobb megtalálásának emléknapja, amelyet május 30-án tartottak. A vallási tartalom mellett akarva-nem akarva erős politikai üzenete volt a kongresszusnak: egyfelől a Horthy vezette Magyar Királyság sikeresen tudta növelni és megerősíteni hazánk nemzetközi reputációját, másfelől bátorítást adhatott a trianoni békediktátum révén elszakított magyaroknak. Jelen írásom célja, hogy a kongresszus ezen aspektusát bemutassam. Előbb azonban szükséges, hogy a világkongresszus vallási hátterét és tartalmát megértsük.

SPIRITUÁLIS TARTALOM

Az első Eucharisztikus Világkongresszust Franciaországban tartották 1881-ben. Az ünnep koncepciója szerint – igen leegyszerűsítve – egy világméretű Úrnapi körmenet volt, vagyis az Eucharisztia tiszteletének a világ számára történő megvallását jelentette. Az ünnep a kezdetektől fogva összekapcsolódott Jézus Szívének tiszteletével, amely a 17. század második felében terjedt el a katolicizmusban, Alacoque Szent Margit apáca látomásai révén. A kongresszusok hatásaként értelmezték egyes katolikus szerzők, hogy XIII. Leó pápa előbb kiadta a *Rerum novarum* enciklikát, amely válasz volt a marxista társadalmi elvekre, valamint hogy a pápa a századfordulón felajánlotta a világot Jézus Szívének. Továbbá ekkor fogalmazta meg az egyházfő azt a tételt, hogy „minden probléma megoldásához szeretet is kell”.² Mindebből következett, hogy a kongresszusok szellemisége szorosan összefonódott a szociális kérdéssel, a szó legszorosabb értelmében az emberi szívet és lelkiismeretet erősítette. Mindebből adódóan a klérus – 1938-ban is – több alkalommal felhívta a figyelmet a két világháború közötti magyar társadalomban jelentkező súlyos társadalmi és vagyoni egyenlőtlenségre, vagyis arra a tényezőre, amelyet az 1945 utáni bolsevizmus időszakában felnagyítva és a végrehajtott komoly szociális reformokat elhallgatva a Horthy-korszak legfontosabb és legsúlyosabb bűnének ábrázoltak – elég, ha a hárommillió koldus mítoszára utalunk.

A KONGRESSZUSOK ÉS A POLITIKA

A 33. kongresszusra 1937 februárjában Manilában került sor, ahol korábban még nem látott tömeg – kb. másfél millió ember – vett részt az ünnepségen. A manilai találkozónak hasonlóan kiemelkedő nemzetközi visszhangja volt, mint egy évvel később a budapestinek. Ugyanakkor más, ijesztőbb reminiscencia is akadt a jövőben, mivel a Fülöp-szigetek fővárosa 1945-ben hasonló véres csatát élt át, mint Budapest. Február 3. és március 3. között körülbelül 200 ezer manilai civil halt meg, és a város – a szó legszorosabb értelmében – romba dőlt. A manilai csata a legnagyobb ostrom volt a

csendes-óceáni hadszíntéren a második világháborúban, s annak első tíz napjában még Budán is heves harcok dúltak. Ráadásul az ostrom napra pontosan a 33. kongresszus nyolcadik évfordulóján kezdődött. Még ijesztőbb ez a reminiscencia, ha figyelembe vesszük, hogy a soron következő – 34. – találkozót eredetileg Varsó rendezte volna, de a lengyelek a magyar évfordulóra tekintettel átadták a rendezés jogát Budapestnek. A budapesti kongresszus ellen csak egyetlen politikai érv szólhatott, nevezetesen a kisantant országaiban élő katolikusok ügye.³ Ám mint az jól tudjuk, ez a tétel ismét a magyarság törekvéseit erősítette, hiszen a szlovák és horvát katolicizmust leszámítva az egykor a Magyar Királyság területén élő katolikusok többsége magyar volt.

A 34. kongresszus előkészítése már 1937 májusában elindult, amikor Serédi Jusztinián esztergomi érsek kihirdette az Eucharisztikus Emlékévet. Az ünnepély központi témájának az Eucharisztianak mint az adakozó szeretet kötelékéről (*vinculum caritatis*) való elmélkedést választotta. A spirituális készüllet mellett nagyon komoly világi szervezőmunka kezdődött: a magyar politikai elit helyesen ismerte fel, hogy az ország reputációja a tét, és hogy végre lehetőség kínálkozik arra, hogy az ország kitörjön abból a nemzetközi elszigeteltségből, amely 1918-at követően sújtotta.

ELŐKÉSZÜLETEK

„A budapesti eucharisztikus világkongresszus a szeretet ünnepe lesz.”⁴ (Bangha Béla, 1938)

Trianon tematikája már a kongresszus előkészülete során igen jelentős szerepet kapott, és mindez már az 1926. évi chicagói eucharisztikus kongresszuson megkezdődött. Az akkori esztergomi érsek, Csernoch János az eucharisztia a nemzeti egység megteremtőjének, az erkölcsi tisztaság zálogának és a szociális problémák orvoslójának nevezte, s előadása végén kifejezte vágyát, hogy Krisztus asztalánál a népek egyetértése is megvalósuljon: „Így lesz igazság és béke a népek között”. Jól lehet „a rendezvény természete nem tette lehetővé, hogy nyíltan szóljon a magyarság korabeli problémáiról, a békeszerződés revíziójának szükségességéről,

¹ *Budapesti Hirlap*, 1938. május 29., 3.

² *Dunántúl*, 1937. október 26., 3.

³ Gergely Jenő: *Eucharisztikus világkongresszus Budapesten / 1938*. Budapest, Kossuth, 1988. 65.

⁴ *Ujság*, 1938. január 9., 17.

azonban magyar hallgatói pontosan tudták, mit értse- nek a nemzetek közötti igazság és béke fogalmán. Nem- csak a magyarok hallották ki beszédéből a trianoni Magyarország »kiáltását«: [...] a Magyarországgal szomszédos kisantant-államokból megjelent résztvevők bizonyos tartózkodó félelemmel lesték a hercegprímás szavait.”⁵

1938. január 1-jén – a református – Darányi Kálmán magyar királyi miniszterelnök deklarálta, hogy „az 1938-as esztendő Szent István éve. Az ő emlékének szenteli a magyar állam és a magyar nemzet”.⁶ Ennek megfelelően lényegében kettős ünnepség történt Magyarországon. Vítathatatlan, hogy a trianoni problema- tika szemszögéből a Szent István-emlékévé bírt nagyobb hatással, de az – értelemszerűen – jelentősen befolyá- solta az Eucharisztikus Világkongresszus ügyét. Meg- erősödött a Szent Korona-tan befolyása is; az egyik szerző így fogalmazott: „Ha egyszer vége lesz a Párizs- környéki békeparancsban létrejött vagy megnőtt álla- mok kisebbségeinek beolvasztására, kiirtására törekvő nacionalizmus túlzásainak, és helyre fog állni [...] az egymásra utalt nemzetek megértése, akkor egyetlen

testvére egymásnak. Az Eucharisztia a legigazibb nép- szövetség, amely előtt Szent István jubiláns szelleme képviseli Mária országát, hogy az megkapja az igazsá- got. [...] A trianoni békeszerződés után egy vallásos francia politikus azt mondotta, hogy ha Magyarországot ki is közösítették a nemzetek sorából, az Eucharisztia nagy családjában benne marad. Egy másik francia po- litikus, aki Magyarország térképét látta, így szólt: Nem baj az, hogy az országot így megcsonkították, mert az Isten ennek az országnak a Kárpátokat és az Adriát ren- delte határoku!”⁸ Az isteni igazságosság ismételt és nyomatékos hangsúlyozása *eo ipso* utalt az *Igazságot Magyarországnak!* (*Justice for Hungary!*) jelszavára, amely áthatotta az 1920-as és 30-as évek mentalitását.

Serédi Jusztinián esztergomi érsek 1937-ben megnyi- totta a felkészülési évet, amelyben bár nem *expressis verbis*, de mégis utalt Trianonra: „A kis Magyarország 1938-ban átmenetileg valóban nagy, óriási, egyetemes kegyhellyé változik, ahová mintegy búcsút járnak a nemzetek, ahová eljön az egész világ, mert akkor Ha- zánkban Krisztus Urunk bőségesebben és egyetemle- gesebben osztogatja majd áldását és kegyelmeit”.⁹ Ezt

„Ha nemzetünk hű marad a Szent Korona eszméjében élő szent eszményéhez és hagyományaihoz, az erősebbnek fog bizonyulni Trianonnál is”

rendező elvként a német és orosz imperialista törekvé- sek elhárítására újra érvényesülni fog az egész Duna- völgyben, Szent István birodalmában a Szent Korona eszméje. [...] Ha nemzetünk hű marad a Szent Korona eszméjében élő szent eszményéhez és hagyományai- hoz, az erősebbnek fog bizonyulni Trianonnál is.”⁷

1937-ben fogalmazta meg az egyik – egyébként la- ikus szónok –, hogy „az Eucharisztia a legigazibb nép- szövetség. Az emberi bosszú a genfi népszövetségben megtagadta az igazságot. Krisztus, az Eucharisztia nép- szövetségében nincs igazságtalanság, csak szeretet és az Eucharishtiában minden nemzet megértő igazságos

a szellemet tükrözte a kongresszus legfontosabb esz- mei és gyakorlati szervezője, Bangha Béla jezsuita szer- zetes által fogalmazott „Győzelemről énekeljen napkelet és napnyugat” kezdetű katolikus ének, amely a kongresszus himnusza lett, később pedig a misén élé- nekelhető zenés imádságok közé került.

Bangha volt – Szekfű Gyula szavaival – „az az egyé- niség, aki a Trianon utáni keresztény Budapest gondol- kodásának legergikusabb kialakítója volt, aki [...] eredményét elsősorban vallásos tevékenységével érte el. Kereszttel kezében hódította vissza az embereket s amennyiben lépései átvitték a politika területére, itt si-

⁵ Máté Anita: *Magyar hercegprímás Amerikában. – Csernoch János a chicagói eucharisztikus kongresszuson.* In: *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 17. 2005/1-2. 139–153. 144.

⁶ Gergely, i. m. 57.

⁷ Nagy Miklós: *A szent korona eszméje. Szent István emlékkönyv.* Budapest, 1938. 304–305.

⁸ *Dunántúl*, 1937. október 26. 4.

⁹ *Magyarság*, 1937. május 23. 9.

kert szintén csak a vallásos erők szereztek számára”.¹⁰ A történelemszfejedelem ítélete szerint Banghának meghatározó szerepe volt Trianon témájának a kongresszuson való megjelenítésében, még ha a szerzetes mindvégig a vallási tartalmat tartotta elsődleges fontosságúnak. Más kérdés, hogy napjainkban – a mainstream közvélemény – kizárólag antiszemitizmusa alapján ítéli el a jezsuitát.

A politikai előkészülete közé számított, hogy néhány héttel az ünnepek előtt Horthy leváltotta Darányit, helyébe a mélyen hívő katolikus Imrédy Bélát nevezte ki. Természetesen a kormányzó ezen lépését más belpolitikai tényezők is indokolták, azonban a református államfő mégiscsak gesztust gyakorolt a Magyar Katolikus Egyház felé. Érdeemes megjegyeznünk, hogy 1932 óta most volt először újra katolikus kormányfője az országnak – miközben az ország lakosságának több mint kétharmadát római katolikus konfesszió szerint keresztelték meg. Ráadásul a rendszer fennállásának addigi tizenhét éve alatt mindössze alig két évig irányította katolikus miniszterelnök a magyar kormányt.

Horthy Miklós kormányzó fogadja Pacelli bíborost, XII. Piusz pápát

A KONGRESSZUS

Jóllehet a Magyar Katolikus Egyház mindvégig az ünnep lelki és misztikus tartalmát hangsúlyozta, elhárítva az óhatatlanul felmerülő politikai konnotációkat, a Kongresszus mégis túlmutatott az egyházi vertikumon. Az ünnep dátuma – amely a legtöbb esetben az áldozócsütörtökhöz vagy az úrnapjához kötődött, ennek követ-

keztében a húsvét időpontjától függött – igen közel került június 4-hez, vagyis a trianoni békediktátum aláírásának évfordulójához. Ezért szimbolikus jelentősége volt a határon túlról érkező magyar és a szomszédos népekből útnak induló zarándokoknak. A földrajzi közelség, valamint a német zarándokok kényszerű távolmaradása – Adolf Hitler megtiltotta részvételüket – miatt a legtöbb „külföldi” vendég pont a Szent Istváni birodalomból érkezett, és ezzel az ünnep sikeresen haladta meg a régiót jellemző politikai feszültségeket és ellenségeskedést. A Kongresszus fővédnöke a kormányzó felesége, vitéz nagybányai Horthy Miklósné (szül. jószáshelyi Purgly Magdolna) lett. A református államfő katolikus felesége révén sikerrel simította el a Kongresszust övező konfesszionális ellentéteket. Mindazonáltal Ravasz László a helyes református magatartást „a teljes lelki érdektelenség” állapotában látta.¹¹ A protestáns felekezetek nem tudtak mit kezdeni az általuk bálványimádásnak tartott kongresszus vallási tartalmával, de azt felismerték, hogy az esemény aktuálpolitikai üzenete jelentős hatással van az elszakított területek magyarságára, így például az igen jelentős erdélyi magyar református eklézsiára.

A Kongresszusra 15 bíboros és 330 püspök mellett több mint százezer zarándok érkezett, akiknek elszállásolása és étellemezése komoly logisztikai feladatot jelentett. A kormány – Hóman Bálint kultuszminiszter kezdeményezésére – igen jelentős összeget, 600 ezer pengőt különített el ezekre a célokra. XI. Piusz pápát Eugenio Pacelli bíboros, egyben pápai legátus képviselte. Pacelli személye tovább erősítette a Kongresszus által közvetített egyik legfontosabb politikai üzenetet, vagyis a katolikus „harmadik út” lehetőségét a náci, illetve a bolsevik rezsimek árnyékában. A pápai legátus alig tíz hónappal később XII. Piusz néven lépett Szent Péter örökébe; budapesti élményei alapvetően alakították, sőt erősítették benne a totalitárius rendszerekkel szemben folytatott kérlelhetetlenül elszánt egyházpolitikáját. Mindennek tükrében nem meglepő, hogy a magyar kereszt(y)énység egyik legsötétebb évében, 1948-ban, vagyis a Kongresszus 10. évfordulóján így foglalta össze – hazánkkal kapcsolatos – meglátásait: „De a Ti nemeslelkű népeteket, amely a századok viszontagságai közt annyi csapást szenvedett, most sem sodorta el ez a szörnyű hullámverés [ti. a II. világhá-

¹⁰ Katona Jenő: *Bangha Béla*. In: *Magyarság*, 1938. február 20., 15.

¹¹ Gergely, i. m. 68.

Körmenet a koronázótemplomnál

ború]. A százados és életerős tölgyet tépheti a vihar, de ki nem döntheti. A Ti osztályrészetek valóban szilárdan állani a szenvedések közepette is.”

1938. május 26-án, vagyis áldozócsütörtökön reggel az ifjúság szentségimádását tartották, amelyen mintegy 150 ezren vettek részt. Este a Duna budapesti szakaszán körmenetre került sor – az Oltáriszentséget a Szent István nevű gőzösen vitték körbe a folyón, miközben a két parton megközelítően félmillió ember kapcsolódott be az ünnepségbe. A kongresszus négy napja alatt megdöbbentően magas számban gyóntak és áldoztak a hívők – a klérus csak igen nagy erőfeszítéssel tudta végrehajtani a szentségek kiszolgáltatását. A kongresszus zárómiséjén, május 29-én vasárnap, nagyságrendileg ugyanennyi hívő vett részt. Ekként a kongresszus egyik legfontosabb szervezője, Bangha egyik legfontosabb célja is teljesülni látszott: „Az eucharisztikus kongresszusnak természetesen néma tiltakozás jellege is van, mégpedig minden pozitív istenhívő részéről is, nemcsak a katolikusok és az egész keresztény világ részéről. [...] Az egész világ megborzadt a szörnyű egyházüldözésektől és hogy ezt a gondolatot a világkongresszus középpontjába állítottuk, ezzel Magyarország a világ megbecsülését fogja élvezni.”¹² A budapesti eseményekkel párhuzamosan a többi magyar egyházmegyében is eucharisztikus hetet rendeztek, egyben szentségi ájtatosságokat végeztek. Mindennek révén azon hívők is bekapcsolódhattak az ünnepségbe, akik nem tudtak elutazni Budapestre; ez

ma már többé-kevésbé természetesnek tűnik számunkra, ám nyolcvan évvel ezelőtt már-már forradalmi újjáításnak látszott.

FÉNYEK ÉS ÁRNYAK

1938 májusában baljós árnyak borították be Európa életét. Akkor már közel két éve tombolt a spanyol polgárháború, ahol fölénybe kerültek a bolsevizmus ellen harcoló nemzeti erők, akiket Franco tábornok vezényelt. A polgárháború ideje alatt – többek között – papok és szerzetesek ezreivel végeztek a köztársasági és internacionalista erők. Hasonló folyamatok zajlottak Mexikóban is, mégha ott az államhatalom háború nélkül kísérelte meg felszámolni a helyi egyházat. Két hónappal korábban a németek megvalósították azt az Anschlusst, amelyre közel húsz éve várt Ausztria társadalmának döntő része, mégpedig politikai nézőponttól függetlenül. Még a szociáldemokraták is úgy vélték, hogy az ország életképtelen az 1919 szeptemberében aláírt saint-germain-i béke következtében, amelyet joggal nevezhetünk az osztrák Trianonnak. Hitler ausztriai diadalútja révén a Német Birodalom közvetlenül határos lett a Magyar Királysággal, sőt az 1921-ben elcsatolt nyugat-magyarországi területek révén egy maroknyi magyar kisebbség is Berlin fennhatósága alá került. Az Anschluss alapvetően rengette meg a versailles-i békerendszert, továbbá reményt adott a trianoni igazságtalanság orvoslására. Keleten, a Szovjetunióban javában tombolt a sztálini csisztká¹³, amelynek pusztításáról csak közvetett adatai lehettek a világ közvéleményének. Sztálin ekkor már a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg tábornoki és tisztikarának lefejezését hajtotta végre. Végül a Távol-Keleten már majdnem egy éve tombolt a japán-kínai háború, amely szörnyű szenvedéseket zúdított Kelet-Kína polgári lakosságára.

Az Eucharisztikus Világkongresszust azonban nemcsak nemzetközi, hanem hazai fejlemények is beárnyékolták. Május folyamán került kodifikálásra *A társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról* szóló, 1938. évi XV. törvény, amely később első zsidótörvényként vonult be históriánkba. Jóllehet a katolikus egyházi elit több ponton nem értett egyet a jogszabály tervezetével, a törvény alapvető céljával

¹² *Pesti Hírlap*, 1938. január 9., 13.

¹³ Jelentése *tisztogatás*, a politikai rendőrségen keresztül gyakorolt terror, letartóztatások, börtön és halálos ítéletek, különféle társadalmi csoportok megfélemlítése és megrendszabályozása.

azonban, vagyis a keresztény értelmiség védelmével mind Serédi, mind Glattfelder Gyula csanádi püspök egyetértett.¹⁴ Utóbbi – érzékelve a törvény előkészítésére gyakorolt német szellemi hatást – így fogalmazott: „Ott a fajimádás megszállottjai és kiskereskedői százötven százalékos germán alapossággal rendelésre és hátaridőre szállítanak új vallást, mely egy fantazmagória, a komoly tudomány által lemosolygott vérmítosz kedvéért kétségbe vonja a kereszténység értékét”. A tervezet felsőházi szavazásán ezen kamara katolikus főpap tagjai a Világkongresszus előkészítő munkálatai miatt nem vettek részt. Ironikus, de még inkább tragikus módon, a törvény pont a Kongresszus idején, 1938. május 29-én

mutatkozni az előkelő idegenek előtt. Tette ezt annál inkább, mert hálás szívvel kívánta viszonyozni a katolikus egyház fejének azt az elhatározását, hogy a kongresszus székhelyét az idén az országalapító Szent István király jubileumi évét ülő Magyarországra helyezte” – fogalmazott az egyik vezércikk.¹⁶

KONZEKVENCIÁK

Ezt a hatást tovább erősítették aktuálpolitikai tényezők: augusztus 29-én a Magyar Királyság aláírta a bledi egyezményt a kisantant államaival (Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia), amelyben ezen országok elis-

A katolikus egyházi elit több ponton nem értett egyet a jogszabály tervezetével, a törvény alapvető céljával, a keresztény értelmiség védelmével azonban egyetértett

lépett hatályba. Ezt a tényt – súlyosan igazságtalan módon – még a közelmúltban is úgy értékelte egy neomarxista szerző, hogy a kongresszus „megszentelte” az antiszemitizmust.¹⁵

A kongresszus üzenete Trianon esetében is markánsan pozitív volt: „a harmadik út” ugyanis explicite magában foglalta a közel húsz éve aláírt versailles-i békerendszer revízióját is, hiszen az isteni irgalom és igazságosság üzenete közvetlenül befolyásolta a közhangulatot. Maga az ünnepség megszervezése is fényesen igazolta, egyben tényanyaggal töltötte fel a Klebelsberg Kuno által megalkotott magyar kultúrfőlény elméletét. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az ország élni akarását is kívánta igazolni – a megcsonkított hazában. „Azt tette Budapest, amit az ősz matróna tesz, ha előkelő vendéget fogad: – előveszi az almáriumból a megmaradt családi ezüst romjait és hófehér abroszt terít az öreg biedermeier asztalkára. Nem trianoni szegénységét mutatta, hanem ősi úri mivoltában kívánt be-

menték hazánk fegyverkezési egyenjogúságát. Ez a diplomáciai siker mintegy legalizálta a március 5-én elindított győri programot, amely egymilliárd pengőt irányzott elő a hazai fegyverkezésre. Ám a döntő események még csak most következtek: november 2-án az első bécsi döntés keretében visszakerült az országhoz a Felvidék döntően magyarok által lakott része. 1939 márciusában megtörtént Kárpátalja visszafoglalása, majd 1940-ben Észak-Erdély visszaszerzése a második bécsi döntés révén. 1941-ben pedig sor kerülhetett a délvidéki magyarlakta területek visszafoglalására is. A kortársak joggal érezhették úgy, hogy mindezen események egyfajta „*Deus ex machina*”-ként történhettek, amelynek kiváltó oka a világkongresszus volt. Ahogy az ünnepség egyik prédikációjában fogalmazott az egyik kanonok: „Ti, ifjú magyarok, a trianoni tömlőben is sasfiókok vagytok s a munkáskezek és az értelmiség összefogásával új medret akartok ásni a magyar történelemnek.”¹⁷

¹⁴ Gergely, i. m. 61.

¹⁵ Jakab Attila: „Megszentelt antiszemitizmus”. *Eucharisztikus Világkongresszus és az első zsidótörvény Magyarországon 1938-ban*. In: *Eszmélet*, 2014/4, 111–122.

¹⁶ *Budapesti Hírlap*, 1938. május 29., 3.

¹⁷ *Magyarország*, 1938. május 28., 5.

1941-ben így emlékezett vissza az egyik résztvevő: „Elérkezett 1938, az eucharisztikus kongresszus és Szent István éve. Időközben megalakult iskolámban a szívőgárda. Tudjuk, hogy ez a gyermekegyesület havi imaszándékot ajánl fel bizonyos célra, amelyért naponta imádkozik. Mi ezekbe az imaszándékokba az egész nemzet imádságos reményeit és igazságért esdeklő célkitűzéseit szőttük bele. Éreztük és bizonyosra vettük, hogy az Eucharisztia ereje, Szűz Mária és Szent István könyörgése jó irányú változást fog létrehozni nemzetünk életében.”¹⁸ Két évvel későbből ilyen sorokat olvashatunk: „Öt esztendővel ezelőtt a Szent Király halálának kilencszázadik fordulóján, abban az esztendőben, amikor a legméltóságosabb Eucharisztia magyar földön hívta seregszemlére a katolikus világot, a Szent Jobb újra megmozdult remekművű gótikus ereklyetartójában. A Szent Jobb most megérintette a trianoni bilincseket és a láncok lehullottak milliónyi magyarok kezéről. Az *annus mirabilis* [csodálatos év] esztendejében kezdtek Szent István Magyarországnak régi darabjai félig kiemelkedni a trianoni özönvízből.”

Mint tudjuk, a második világháború kimenetele, valamint az ország erőszakkal bolsevikká tétele megsemmisítette az 1938 és 1941 között elért területi nyereségeket. Ráadásul a kommunista államhatalom kísérletet tett a vallásosság teljes megsemmisítésére,

Ebben a helyzetben egyedül a téma tabusítása lehetett az egyetlen járható opció. Ám a felszín alatt az 1938-as eseményeket átélő lakosság körében – felekezeti különbség, valamint határookra való tekintet nélkül – igen mély nyomot hagyott a kongresszus. E jelentős hatást maga az állampárt is érzékelte. Nem véletlen, hogy az esemény legszorosabb értelemben vett jubileumán, vagyis az 50. évfordulón, a Kossuth Könyvkiadó „gondozásában” kötet jelent meg a kongresszusról a marxista egyháztörténész, Gergely Jenő tollából. Mint jól tudjuk, ekkor a történészek – az esetek döntő többségében – nem önálló kezdeményezéseket valósítottak meg, hanem az állampárt igényeit és utasításait követték. Mivel Bangha 1938-ban minden kertelés nélkül kijelentette, hogy a kongresszus folyamán „az istenhit és az istentelenség küzdelméről van itt szó és minden pozitív vallásnak segíteni kell ebben a katolicizmust, mert ha azt legyőzik, a többiekkel könnyebben elbánik a bolsevista düh”,¹⁹ ennek ellenére az ünnepség antikommunista jellegét húzták alá az átkos negyven év folyamán, s csak a rendszer legvégén ismerték el annak nácizmus-ellenes életét.

A kongresszus hatása és szellemisége alól még annak ellenzői sem tudták teljesen kivonni magukat. Az ország megítélése jelentősen javult, különösen az ünnepség *morális* hatása miatt. Csak remélni lehet, hogy a

Jelképes szempontból mindenképpen az 1951. évi városligeti Regnum Marianum templom lerombolása volt e törekvések legfontosabb leképeződése

amelynek csupán a csúcsa volt az egyházi vezetők likvidálása, vagy erőszakos leváltása. Jelképes szempontból mindenképpen az 1951. évi városligeti Regnum Marianum templom – amely csak néhány száz méterre volt a kongresszus központjának számító Hősök terétől – lerombolása volt e törekvések legfontosabb leképeződése, amely hűen visszaidézte a kilencszáz évvel korábbi pogánylázadások korát. Ennek megfelelően a kongresszus eredményei elenyészni látszottak, azokról hallgatni kellett, különösen az igen kellemetlennek számító antibolsevista attitűd miatt.

2020. szeptember 13. és 20. között rendezendő, 52. Eucharisztikus Világkongresszus, amelynek – 82 év után – ismét Budapest ad otthont, sikeresen fog hozzájárulni hazánk erkölcsi megújulásához, és – Vörösmarty szavaival élve – végre „áldozni tudó szív nemesíti az észt”. Továbbá a trianoni nemzetvesztés centenáriuma olyan úton-módon, de segíti hazánkat abban, hogy talpra álljunk e szörnyű száz esztendő után. Különleges – talán évszázadokként csak egyszer adódó – esélyünk erre, hogy a kongresszusra pontosan a súlyosan igazságtalan békeparancs jubileumi évében kerül sor.

¹⁸ *Dunántúl*, 1941. május 10., 5.

¹⁹ *Ujság*, 1938. január 9., 17.